

СИСТЕМА ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ЧИТАННІ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Питання ефективної організації системи контролю рівня сформованості англomовної мовленнєвої компетенції (АМК) у читанні фахової літератури студентами немовних вищих навчальних закладів (НМВНЗ) набуло актуальності внаслідок реформування системи вищої освіти у нашій державі. На думку багатьох дослідників проблеми якості контролю навчальних досягнень студентів в умовах сучасного НМВНЗ (Андрієш В.О., Кушнар'ова Т.І., Цахоева А.Ф., Яковлева М.Ю. та ін.), застосування саме тестової форми контролю має значний потенціал завдяки таким її рисам як обґрунтованість, надійність, об'єктивність, масовість, економічність та оперативність. Крім того, тестування якнайкраще відповідає специфіці контролю читання як рецептивного виду мовленнєвої діяльності. Дослідження проблеми тестового контролю (ТК) широко представлено працями сучасних методистів. Так, Н.О. Ранневою визначено дидактичні передумови організації системи ТК рівня сформованості іншомовної комунікативної компетенції студентів НМВНЗ. Особливості ТК рівня сформованості іншомовної компетенції у читанні фахової літератури взагалі та окремих її компонентів вивчаються у роботах О.А. Арінічевої, Г.В. Барабанової, А.Л. Буран, І.М. Григоренко, Н.Ю. Гутаревої, Т.І. Кушнар'ової, С.Л. Мерцалової, Н.Ю. Романової, Н.С. Сасенко, Л.М. Філімонової та ін. Проте досліджень, присвячених власне проблемі організації системи ТК мовленнєвої компетенції у читанні майбутніми фахівцями, яка б повністю охоплювала процес навчання англійської мови (АМ) у НМВНЗ та повною мірою враховувала б динаміку розвитку зовнішніх факторів, нами не виявлено.

Саме тому вивчення специфіки системи ТК АМК у читанні студентів НМВНЗ з позицій системного підходу все ще залишається актуальним. **Метою** даної публікації є аналіз особливостей цієї системи, які зумовлені впливом зовнішнього середовища, а також визначення шляхів їх реалізації при створенні системи ТК рівня сформованості АМК у читанні фахової літератури студентами НМВНЗ.

Оскільки функціонування будь-якої системи, згідно з принципом взаємозв'язку з зовнішнім середовищем, залежить від особливостей функціонування систем, що її оточують, вважаємо за доцільне розпочати з визначення місця ТК АМК у читанні фахової літератури студентами у загальній системі навчання АМ в НМВНЗ. Стосовно зовнішніх систем, згідно з принципом ієрархичності, підсистема ТК АМК у читанні фахової літератури належить одразу до двох підсистем: підсистеми навчання англomовного професійно орієнтованого читання (ПОЧ) та підсистеми контролю рівня сформованості англomовної комунікативної компетенції студентів НМВНЗ. Як наслідок, підсистема ТК АМК у читанні фахової літератури прямо чи опосередковано підпорядковується кожній із них та зазнає постійних зовнішніх впливів [3: 7]. При цьому найбільш суттєвого впливу на досліджувану нами систему завдають два зовнішні чинники, а саме система організації навчально-виховного процесу та система навчання ПОЧ у НМВНЗ. Тоді як решта компонентів оточення опосередковано позначаються на особливостях функціонування системи ТК та її компонентів. Оскільки зміни в глобальній системі організації навчально-виховного процесу неодмінно впливають як на характеристики компонентів системи ТК рівня сформованості АМК у читанні фахової літератури, так і на особливості їхніх взаємозв'язків, зупинимось на них детальніше.

Прагнення України приєднатися до єдиного європейського освітнього простору викликало значні зміни у системі освіти нашої держави. Необхідною умовою досягнення цієї мети є узгодження основних компонентів національної освіти з європейськими вимогами та стандартами, що передбачає внесення значних коректив до організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі (ВНЗ) взагалі та НМВНЗ зокрема. У першу чергу ці зміни спрямовані на впровадження кредитно-модульної системи організації навчально-виховного процесу (КМСОНП) в практику вітчизняних ВНЗ. Саме тому досліджувана нами система контролю повинна задовольняти вимоги КМСОНП, з одного боку, та враховувати специфіку навчання англomовного ПОЧ в умовах НМВНЗ, з іншого.

КМСОНП – це модель організації навчального процесу, яка об'єднує в собі модульні технології навчання й залікові освітні одиниці, а також передбачає запровадження кредитного виміру навчальних дисциплін та модульно-рейтингової системи оцінювання компетенцій студентів [2]. За допомогою КМСОНП мають вирішуватися такі практичні завдання з реформування національної системи вищої освіти України: 1) введення єдиної одиниці обліку навчального навантаження студента (кредит) та єдиної шкали оцінювання знань (ECTS); 2) забезпечення систематичної роботи студента протягом навчального семестру, а також здійснення регулярного та своєчасного контролю рівня засвоєння матеріалу; 3) виявлення та розвиток творчих здібностей студента; 4) поглиблення індивідуалізації та диференціації навчання у ВНЗ; 5) підвищення мотивації студента до навчання за допомогою рейтингового оцінювання знань; 6) розширення значення самостійної роботи студента (СРС) в процесі навчання; 7) демократизація навчання у ВНЗ [2].

Очевидно, що розв'язання вищеперелічених завдань тісно пов'язане з реорганізацією системи контролю навчальних досягнень студентів ВНЗ, в тому числі й системи контролю АМК в читанні фахової літератури. Зупинимось детальніше на особливостях системи ТК рівня сформованості АМК в читанні літератури за фахом, зумовлених впровадженням КМСОНП в практику вітчизняних НМВНЗ. На нашу думку, до таких особливостей слід віднести: 1) систематичність здійснення ТК; 2) набуття оціночної функції та посилення статусу поточного ТК; 3) співвіднесеність результатів ТК зі шкалою ECTS, 100-бальною та національною (4-бальною) шкалами оцінювання англomовних навичок та умінь студентів; 4) застосування тестових завдань (ТЗ) й тестів високої диференційної здатності; 5) індивідуалізацію ТК; 6) залучення елементів проблемності при створенні ТЗ/тестів; 7) підвищення вимог щодо пізнавальної цінності текстів для читання та змісту ТЗ; 8) забезпеченість студентів практичними засобами самоконтролю й самооцінювання; 9) проведення ТК виконання СРС; 10) відкритість ТК. Зумовленість вищезазначених особливостей конкретними завданнями впровадження КМСОНП у практику вітчизняних НМВНЗ представлена на рисунку 1.

Систематичність роботи студентів у міжсесійний період в умовах КМСОНП є беззаперечною перевагою цієї системи

організації навчально-виховного процесу у ВНЗ (Андрієнко А.С., Єгорова В.М., Лаврентьєва Н.Б., Нагаєв В.М. та ін.). Це досягається за рахунок регулярного здійснення заздалегідь запланованих заходів контролю протягом всього вивчення АМ у НМВНЗ та реалізації кожним видом ТК оціночної функції. Систематичність ТК в умовах КМСОНП виявляється в послідовній реалізації заходів контролю в процесі навчання читання англomовної фахової літератури за двома напрямками: зовнішнім – з боку викладача та внутрішнім – самоконтроль з боку студента. На необхідність формування механізмів самоконтролю та самооцінки в процесі навчання АМ взагалі та англomовного читання фахової літератури зокрема неодноразово вказували у своїх працях психологи та методисти (І.О. Зимня, Ю.І. Пассов, С.Ф. Шатілов та ін.). Доцільність створення якісного методичного забезпечення СРС, у тому числі й засобів самоконтролю, зафіксовано Програмою з англійської мови для професійного спілкування [5].

На думку О.Г. Полякова [4], застосування ТЗ з ключами для самоперевірки та відповідними коментарями значно полегшує не лише процес підготовки студентів до практичного заняття чи іспиту, а й сприяє належному формуванню в них умінь самоконтролю, самооцінки та самокорекції. Враховуючи вищевикладене, а також вагоме місце СРС у навчальному процесі в умовах КМСОНП, досліджувану нами систему ТК слід розглядати як складне ціле, що включає дві взаємопов'язані підсистеми: 1) підсистему зовнішнього ТК з боку викладача; 2) підсистему внутрішнього тестового самоконтролю (ТСК) з боку студента.

Види ТК АМК у читанні фахової літератури майбутніми спеціалістами зумовлюються організацією навчального процесу з АМ в НМВНЗ. Він забезпечується практичними заняттями, які проводяться у рамках певних тем, що, в свою чергу, об'єднуються у навчальні модулі. При цьому навчальна діяльність студентів на керованих викладачем практичних заняттях обов'язково доповнюється певними обсягами СРС, яка включає підготовку до практичного заняття/виконання домашнього завдання, підготовку та захист позааудиторного читання, перевірку своєї готовності до тематичного, модульного та підсумкового контролю з боку студента. Відповідно зовнішній контроль з боку викладача обов'язково має супроводжуватися внутрішнім самоконтролем, який виявляється в здатності студента регулювати власну самостійну навчальну діяльність з опанування читацьких навичок й умінь, контролювати й адекватно оцінювати свої результати читання фахової літератури АМ, розмірковувати над власними досягненнями.

Окреме місце в системі ТК АМК у читанні фахової літератури належить діагностичному ТК, який проводиться на початку навчального року з метою виявлення наявного рівня розвитку навичок й умінь англomовного читання у студентів, та підсумковому ТК, який здійснюється по завершенню вивчення дисципліни "Іноземна мова" студентами НМВНЗ та націлений на визначення досягнутого у процесі навчання рівня сформованості АМК в читанні фахової літератури. Отже, увесь процес навчання читання англomовної фахової літератури у НМВНЗ керується за допомогою таких видів ТК: 1) діагностичний ТК (на початку навчального року); 2) зовнішній поточний ТК з боку викладача на практичному занятті, який супроводжується поточним ТСК з боку студента під час підготовки до практичного заняття/виконання домашнього завдання; 3) зовнішній ТК позааудиторного читання, який здебільшого здійснюється по завершенню вивчення окремої теми; 4) зовнішній тематичний ТК, якому передують тематичний ТСК з боку студента; 5) зовнішній модульний ТК, що доповнюється модульним ТСК з боку студента; 6) зовнішній підсумковий ТК, готовність до якого перевіряється з боку студента засобами підсумкового ТСК.

Рис.1. Зв'язок завдань КМСОНП з особливостями організації ТК рівня сформованості АМК у читанні фахової літератури студентами НМВНЗ

При цьому, на відміну від традиційної дискретно-сесійної системи контролю, кожний із вищезазначених видів зовнішнього ТК реалізує оціночну функцію, оскільки його результати включаються до рейтингового балу студента. У такий спосіб, з одного боку, посилюється навчальна мотивація студентів, зростає їхня активність на практичному занятті, формується відповідальність за результати власної навчальної діяльності. З іншого боку, поліпшується якість самостійної роботи, формуються вміння самоконтролю та самооцінки у студентів НМВНЗ.

Проте за таких умов зростання навчальної мотивації студентів відбувається за рахунок підсилення орієнтації на отримання оцінки (мотивація престижу, досягнення успіхів чи уникнення невдач) що, в свою чергу, призводить до послаблення внутрішньої пізнавальної мотивації. З метою уникнення такої ситуації, на думку А. К. Маркової [1], варто значно підвищити вимоги щодо якості навчального матеріалу взагалі та матеріалу для створення контрольних завдань зокрема. У нашому випадку це стосується підвищення вимог щодо інформаційної насиченості й професійної цінності текстів для читання та ступеня проблемності ТЗ, які використовуються для контролю рівня сформованості АМК у читанні фахової літератури в НМВНЗ. Таким чином, вдасться зберегти внутрішню пізнавальну мотивацію студентів, стимулювати бажання розширити свої знання про предмет майбутньої професійної діяльності за допомогою читання літератури АМ. Це позитивно позначиться на процесі читацької діяльності взагалі та результативності виконання студентами запропонованих ТЗ зокрема, максимально наблизивши їх до ситуацій реального опосередкованого спілкування в процесі читання майбутнім фахівцем з метою задоволення професійних потреб та інтересів. Як наслідок, отримані результати ТК об'єктивно відобразатимуть реальний рівень сформованості АМК студентів у читанні фахової літератури. Крім того, загальновідомо, що проблемна ситуація взагалі та проблемне завдання зокрема є потужним засобом організації творчої діяльності в процесі навчання, а отже, й контролю англомовного читання. Це, у свою чергу, дозволяє реалізувати вимоги щодо розвитку та вдосконалення творчих здібностей студентів немовних спеціальностей у процесі навчання АМ в умовах КМСОНП.

Враховуючи орієнтацію КМСОНП на посилення індивідуалізації процесу навчання у НМВНЗ взагалі та навчання АМ зокрема, варто з'ясувати шляхи індивідуалізації контролю рівня сформованості АМК у читанні фахової літератури як невід'ємного складника навчально-виховного процесу. На думку М.Ю. Яковлевої [7: 48], індивідуалізація контролю, у

тому числі й рейтингового, є однією з умов його ефективної організації. До проблеми індивідуалізації навчання читання неодноразово зверталися вітчизняні дослідники (Т.П. Лісійчук, С.Ю. Ніколаєва, С.В. Радецька, Т.І. Труханова). Так, Т.І. Трухановою [6] виокремлено три види індивідуалізації, які мають реалізовуватися при навчанні читання англійської фахової літератури, а саме: мотивуюча, регулююча та формуюча. На нашу думку, ці види індивідуалізації слід враховувати і при створенні системи ТК рівня сформованості АМК у читанні фахової літератури. Це пояснюється тим, що кожний з видів ТК цієї системи є невід'ємною частиною навчального процесу та логічним завершенням його окремого відрізка. Таким чином, мотивуюча індивідуалізація ТК рівня сформованості АМК у читанні фахової літератури має виявлятися у доборі оптимального режиму організації заходів контролю для студентів з різним рівнем сформованості суб'єктивного контролю власної діяльності, а також в урахуванні їхніх пізнавальних інтересів. Регулююча індивідуалізація ТК АМК у читанні фахової літератури виявляється в залученні опосередкованої допомоги з боку викладача, встановленні різних часових рамок читання та виконання ТЗ, варіюванні типів та видів ТЗ, а також в орієнтації на читання з різним ступенем розуміння тексту. У свою чергу, формуюча індивідуалізація ТК АМК у читанні передбачає врахування індивідуального рівня розвитку читацьких й тестових стратегій студентів за допомогою залучення системи пам'яток, вказівок щодо ефективного виконання ТЗ/тесту, укладення студентами самозвітів, тощо.

Насамкінець відкритість ТК рівня сформованості АМК у читанні фахової літератури має виявлятися у попередній поінформованості студентів щодо термінів проведення заходів контролю з чітким формулюванням його цілей, об'єктів, форм та критеріїв оцінювання результатів, а також у наведенні зразків ТЗ/тестів та створенні умов для виконання пробних ТЗ/тестів студентами.

На основі усього вищевикладеного маємо можливість сформулювати такі висновки: 1) особливості системи ТК рівня сформованості АМК у читанні фахової літератури студентами сучасних вітчизняних НМВНЗ зумовлюються вимогами КМСОНП та специфікою навчання читання англійської літератури окремого фаху. 2) ТК рівня сформованості АМК у читанні фахової літератури студентами немовних спеціальностей має характеризуватися систематичністю здійснення за двома напрямками: внутрішнім з боку студента та зовнішнім з боку викладача. 3) Засоби ТК мають забезпечувати максимальну точність оцінювання рівня сформованості читацьких навичок й умінь студентів, а його результати – легко співвідноситися з різними оціночними шкалами. 4) ТК має реалізовувати мотивуючу, регулюючу та формуючу індивідуалізацію. 5) Студенти мають забезпечуватися розгалуженою системою засобів ТСК. 6) З метою підтримання внутрішньої пізнавальної мотивації студентів й розвитку їхньої творчої активності доцільно залучати до ТК інформаційно насичені тексти й моделювати проблемні ситуації в межах ТЗ з читання.

Дані, наведені у статті, можуть бути використаними для створення системи ТК рівня сформованості АМК у читанні фахової літератури студентами НМВНЗ. Перспективу подальшого дослідження становить уточнення шляхів реалізації вищевикремлених особливостей системи ТК рівня сформованості АМК у читанні фахової літератури з урахуванням специфіки навчання читання англійських текстів окремого фаху.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Маркова А.К.* Мотивация учения и ее воспитание у школьников / А.К. Маркова. – М.: Педагогика, 1985. – 146с.
2. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (Документи і матеріали), частина I і II / М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабін. – Тернопіль: видавництво ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2004.
3. *Петрашук О.П.* Тестовий контроль у навчанні іноземної мови в середній загальноосвітній школі: монографія / О.П. Петрашук. – К.: Видавничий центр КДЛУ, 1999. – 261с. – бібліогр. с.241-259.
4. *Поляков О.Г.* Самоконтроль в обучении английскому языку / О.Г. Поляков // ИЯШ. – 2005. – №7. – С.48-53.
5. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Колектив авторів: Г.Є. Бакаєва та ін. – К.: Ленвіт, 2005. – 119с.
6. *Труханова Т.И.* Индивидуализация обучения профессионально ориентированному чтению на английском языке студентов техникумов и колледжей экономического профиля: дисс. канд. пед. наук:13.00.02 / Т.И. Труханова. – К., 2001. – 242 с.
7. *Яковлева М.Ю.* Рейтинг-контроль как комплексная система контроля учебного процесса в вузе: Дисс. канд. пед. наук:13.00.01 / М.Ю. Яковлева. – Ставрополь, 2002. – 165с.

Подано до редакції 17.08.09.

РЕЗЮМЕ

У статті визначено особливості ефективної організації системи тестового контролю рівня сформованості англійської мовленнєвої компетенції у читанні фахової літератури в умовах сучасного немовного вищого навчального закладу з позицій системного підходу до тестування та виокремлено шляхи їх практичної реалізації.

Ключові слова: системний підхід до тестування, система тестового контролю рівня сформованості англійської мовленнєвої компетенції у читанні фахової літератури, кредитно-модульна система організації навчання.

Т.Г. Король

СИСТЕМА ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЯ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ЧТЕНИИ СТУДЕНТАМИ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

РЕЗЮМЕ

В статье определены особенности эффективной организации системы тестового контроля уровня сформированности

англоязычной речевой компетенции в чтении специальной литературы в условиях современного неязыкового вуза с позиций системного подхода к тестированию, а также выделены пути их практической реализации.

Ключевые слова: системный подход к тестированию, система тестового контроля уровня сформированности англоязычной речевой компетенции в чтении специальной литературы, кредитно-модульная система организации учебного процесса.

T.G. Korol

THE SYSTEM OF TESTING ENGLISH LANGUAGE COMPETENCE IN READING INTENDED FOR STUDENTS OF NON-LINGUISTIC SPECIALTIES

SUMMARY

The article ascertains some features of efficient organization of the system of testing the level of English language competence in reading for specific purpose in terms of modern non-linguistic high school, based on the system approach to testing. The author determines some ways of their implementation.

Keywords: the system approach to testing, the system of testing the level of English language competence in reading for specific purpose, the credit modular educational system.
